

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 348

Polityka ekonomiczna

Redaktorzy naukowi

Jerzy Sokołowski

Arkadiusz Żabiński

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redakcja wydawnicza: Barbara Majewska

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: Barbara Cibis

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-422-6

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:

EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.

ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp	11
Franciszek Adamczuk: Dyfuzja innowacji w regionach transgranicznych...	13
Joanna Buks, Robert Pietrzykowski: Efekty produkcji gospodarstw w Polsce w odniesieniu do WPR w latach 2005-2008	22
Marek Chrzanowski: Wykorzystanie analizy przepływów międzygałęziowych do badania obszarów kooperacji w gospodarce regionu na przykładzie województwa lubelskiego	34
Paweł Dziekański: Metoda taksonomiczna w ocenie środowiskowej konkurencyjności powiatów województwa świętokrzyskiego.....	44
Monika Fabińska: Prorozwojowa gotowość polskich MŚP do absorpcji wsparcia w ramach nowej perspektywy programowej 2014-2020.....	54
Małgorzata Fronczek: Przewaga komparatywna Polski w handlu z Chinami w latach 1995-2012	66
Małgorzata Gasz: Reguły nowego modelu zarządzania gospodarczego na tle kondycji ekonomicznej państw Unii Europejskiej	76
Alina Grynia: Obciążenia fiskalne a konkurencyjność litewskich przedsiębiorstw	91
Anna Jankowska: Struktura obszarowa gospodarstw w krajach bałkańskich kandydujących do UE.....	103
Elżbieta Jantón-Drozdowska, Maciej Stępiński: Formy aktywizacji osób długotrwale bezrobotnych w kontekście strategii Europa 2020.....	112
Krzysztof Kil, Radosław Ślusarczyk: Podatek bankowy w krajach Unii Europejskiej – ocena implementacji	124
Dariusz Klimek: Transakcje offsetowe jako instrument polityki ekonomicznej w Polsce	134
Aleksandra Koźlak, Barbara Pawłowska: Kierunki działań Unii Europejskiej na rzecz podniesienia konkurencyjności gospodarki	145
Barbara Kutkowska, Ireneusz Ratuszniak: Możliwości finansowania rozwoju obszarów wiejskich w latach 2014-2020 w ramach Polityki Spójności i Wspólnej Polityki Rolnej.....	157
Renata Lisowska: Wpływ otoczenia regionalnego na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw w obszarach rozwiniętych i zmarginalizowanych ...	172
Agnieszka Malkowska: Program INTERREG IV A jako instrument wspierania turystyki w województwie zachodniopomorskim	181
Arkadiusz Malkowski: Mały ruch graniczny jako element kształtowania współpracy transgranicznej.....	190
Natalia Mańkowska: E-administracja a efektywność sektora publicznego...	200

Wiesław Matwiejczuk, Tomasz Matwiejczuk: Koncepcja usprawnienia procesu ofertowania w przetargach publicznych.....	210
Elżbieta Izabela Misiewicz: Łączne opodatkowania dochodów małżonków – preferencja podatkowa wspierająca rodzinę.....	220
Andrzej Miszczuk: Dystans instytucjonalny jako uwarunkowanie rozwoju regionów przygranicznych.....	230
Karolina Olejniczak: Polityka klastrów w regionach jako wzmacnianie konkurencyjności MSP.....	239
Małgorzata Pawłowska: Wpływ kapitału zagranicznego oraz własności państwowej na zmiany konkurencji w polskim sektorze bankowym.....	249
Katarzyna Peter-Bombik, Agnieszka Szczudlińska-Kanoś: Problem starzejącego się społeczeństwa w dokumentach strategicznych wybranych polskich województw	263
Katarzyna Peter-Bombik, Agnieszka Szczudlińska-Kanoś: Social issues in the program's documents of Polish political parties in the elections to the European Parliament of the VIII term.....	274
Robert Pietrzykowski: Rozwój gospodarczy a ceny ziemi rolniczej na przykładzie wybranych państw z Unii Europejskiej	285
Piotr Podsiadło: Pomoc regionalna jako przykład dopuszczalnej warunkowo pomocy publicznej w Unii Europejskiej.....	297
Gabriela Przesławska: Instytucjonalne aspekty w aktualnej debacie ekonomicznej.....	309
Małgorzata Raczkowska: Nierówności ekonomiczne w krajach europejskich.....	319
Jarosław Ropęga: Ograniczenia małych firm w wykorzystaniu zewnętrznych źródeł wsparcia dla ich przetrwania	328
Jerzy Sokolowski: Strategie sprzedaży ofert turystycznych biur podróży.....	339
Małgorzata Sosińska-Wit, Karolina Gałązka: Bariery rozwoju przedsiębiorczości sektora MSP na przykładzie województwa lubelskiego.....	349
Andrzej Szuwarzyński: Model DEA do oceny efektywności funkcjonowania publicznych uniwersytetów w Polsce	361
Dariusz Tłoczyński: Accessibility jako instrument kształtowania polskiego rynku usług transportu lotniczego	371
Agnieszka Tomczak: Konwergencja czy dywergencja – kierunki zmian w polityce monetarnej po 1999 r.	384
Adam Wasilewski: Skuteczność wybranych instrumentów finansowych wspierania rozwoju przedsiębiorczości w gminach wiejskich w Polsce....	394
Anetta Waśniewska: Potencjał społeczny gmin Zalewu Wiślanego w latach 2003-2012.....	404
Grażyna Węgrzyn: Źródła informacji dla działalności innowacyjnej w Unii Europejskiej.....	415

Lucyna Wojcieszka: Społeczna odpowiedzialność biznesu wybranych banków komercyjnych na świecie – ocena wymiarów CSR.....	424
Jarosław Wołkonowski: Przyczyny i struktura emigracji obywateli Litwy w okresie 2003-2013	437
Urszula Zagóra-Jonszta: Proces polonizacji górnośląskiego przemysłu w latach 30. XX wieku	449

Summaries

Franciszek Adamczuk: Diffusion of innovation in cross-border regions	21
Joanna Buks, Robert Pietrzykowski: Effects of farms production in Poland with respect to the CAP in the period of 2005-2008	33
Marek Chrzanowski: The use of input-output analysis for the cooperation areas determination in regions on the basis of Lubelskie Voivodeship.....	43
Paweł Dziekański: Taxonomic method in the examination for environmental competitiveness of poviats of Świętokrzyski Voivodeship	53
Monika Fabińska: Pro-development readiness of Polish SMEs for absorption of support under the new programming perspective 2014-2020	65
Małgorzata Fronczek: Revealed Comparative Advantage of Poland in trade with China in the years 1995-2012	75
Małgorzata Gasz: Rules of the new economic model management against economic condition of the European Union states	89
Alina Grynia: Fiscal charges and competitiveness of Lithuanian enterprises	102
Anna Jankowska: The structure of holdings in the Balkan states candidating to the European Union	111
Elżbieta Jantón-Drozdowska, Maciej Stępiński: Forms of activation of long-term unemployed in the context of the Europe 2020 strategy	123
Krzysztof Kil, Radosław Ślusarczyk: The bank tax: an assessment of implementation in the EU member states	133
Dariusz Klimek: Offsets – an instrument of economic policy in Poland	144
Aleksandra Koźlak, Barbara Pawłowska: The European Union activities to improve the regions competitiveness.....	156
Barbara Kutkowska, Ireneusz Ratuszniak: Opportunities of financing the development of rural areas in the years 2014-2020 within the frames of cohesion policy and Common Agricultural Policy	171
Renata Lisowska: Impact of the regional environment on the development of small and medium-sized enterprises in developed and marginalised areas	180
Agnieszka Malkowska: The Program INTERREG IVA as an instrument to support tourism in the West Pomeranian Voivodeship	189

Arkadiusz Malkowski: The small cross-border movement as an element of the cross-border co-operation.....	199
Natalia Mańkowska: E-government and the efficiency of public sector	209
Wiesław Matwiejczuk, Tomasz Matwiejczuk: Concept of public procurement offering process improvement	219
Elżbieta Izabela Misiewicz: Joint taxation of spouses – tax allowance supporting family	229
Andrzej Mischczuk: Institutional distance as a condition for the development of cross-border regions	238
Karolina Olejniczak: Cluster policy in the regions as strengthening the competitiveness of SME	248
Małgorzata Pawłowska: The impact of foreign capital and state capital on competition in the Polish banking sector	261
Katarzyna Peter-Bombik, Agnieszka Szczudlińska-Kanoś: Aging population in strategic documents of selected Polish voivodeships	273
Katarzyna Peter-Bombik, Agnieszka Szczudlińska-Kanoś: Problematyka społeczna w dokumentach programowych polskich ugrupowań politycznych w wyborach do Parlamentu Europejskiego VIII kadencji ...	284
Robert Pietrzykowski: Economic development and agricultural land prices in selected countries of the European Union.....	296
Piotr Podsiadło: Regional aid as an example of permitted conditionally state aid in the European Union	308
Gabriela Przesławska: Institutional aspects in contemporary economic debate	318
Małgorzata Raczkowska: Economic inequality in the European countries ..	327
Jarosław Ropęga: Limitations of small firms in using external sources of support for their survival	337
Jerzy Sokolowski: Strategies for the sale of tourist travel agencies offers	348
Małgorzata Sosińska-Wit, Karolina Gałązka: Barriers to the development of enterprise of SMEs sector on the example of the Lublin Voivodeship ..	360
Andrzej Szuwarzyński: DEA model to evaluate the efficiency of the public universities in Poland.....	370
Dariusz Tłoczyński: Accessibility as an instrument for shaping Polish air transport market	383
Agnieszka Tomczak: Convergence or divergence – directions of the monetary policy development after the year 1999	393
Adam Wasilewski: Effectiveness of selected financial instruments supporting entrepreneurship development in rural counties of Poland	403
Anetta Waśniewska: Social potential of communities of the Vistula Lagoon in 2003-2012	414
Grażyna Węgrzyn: Sources of information on innovation within the European Union	423

Lucyna Wojcieszka: CSR of selected commercial banks in the world – dimensions of CSR ratings	436
Jarosław Wolkonowski: Causes and structure of emigration of Lithuania citizens in the period between 2003 and 2013.....	448
Urszula Zagóra-Jonszta: The process of Polonization of Upper Silesian industry in the 30s of the twentieth century.....	458

Renata Lisowska

Uniwersytet Łódzki
e-mail: lisowska@uni.lodz.pl

WPLYW OTOCZENIA REGIONALNEGO NA ROZWÓJ MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW W OBSZARACH ROZWINIĘTYCH I ZMARGINALIZOWANYCH

Streszczenie: MSP uważane są za istotnego aktora rozwoju regionalnego. Z jednej strony przyczyniają się do kształtowania równowagi rynkowej, rozwoju konkurencyjności, zmniejszania poziomu bezrobocia, promowania postaw przedsiębiorczych oraz dyfuzji innowacji itp., natomiast z drugiej podlegają wpływowi wielu czynników regionalnych, które mogą stymulować, jak również ograniczać ich rozwój. Celem artykułu jest ocena wpływu warunków otoczenia regionalnego na rozwój MSP zlokalizowanych w obszarach rozwiniętych i zmarginalizowanych. Badania zostały przeprowadzone w latach 2011-2012 na próbie małych i średnich przedsiębiorstw zlokalizowanych w obszarach rozwiniętych i zmarginalizowanych w Polsce. Przeprowadzona analiza regionalnych uwarunkowań rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw wskazuje na istotny ich wpływ na rozwój tego sektora. Przedstawione grupy czynników bowiem oddziałują wzajemnie na siebie, w zależności od ich charakteru i siły mogą stać się stymulatorami lub barierami rozwoju.

Słowa kluczowe: MSP, otoczenie regionalne, obszary rozwinięte, obszary zmarginalizowane, rozwój MSP.

DOI: 10.15611/pn.2014.348.15

1. Wstęp

Małe i średnie przedsiębiorstwa wpływają na rozwój regionalny, przyczyniając się do kształtowania równowagi rynkowej, rozwoju konkurencyjności, zmniejszania poziomu bezrobocia, promowania postaw przedsiębiorczych oraz dyfuzji innowacji itp. Na funkcjonowanie tych podmiotów ma wpływ wiele czynników o charakterze regionalnym, które mogą stymulować, jak również ograniczać rozwój tych przedsiębiorstw.

Regionalne uwarunkowania związane są bezpośrednio z najbliższym otoczeniem małych i średnich przedsiębiorstw, które jest definiowane jako środowisko zewnętrzne stanowiące zbiór czynników wpływających na funkcjonowanie i rozwój

tych przedsiębiorstw. Z perspektywy podmiotowej otoczenie to zbiór instytucji i zorganizowanych grup interesów, natomiast z perspektywy przedmiotowej to zespół procesów i zjawisk, którym poddane jest przedsiębiorstwo i na które może również oddziaływać [Bednarczyk 1996; Kamińska 2011].

Celem artykułu jest ocena wpływu warunków otoczenia regionalnego na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw zlokalizowanych w obszarach rozwiniętych i zmarginalizowanych. Realizacja tego celu wymagała:

- identyfikacji kluczowych składowych otoczenia regionalnego, wpływających na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw,
- zbadania wpływu elementów otoczenia na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw zlokalizowanych w obszarach rozwiniętych i zmarginalizowanych,
- dokonania porównań warunków funkcjonowania małych i średnich przedsiębiorstw w analizowanych obszarach.

2. Regionalne determinanty rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw – przegląd literatury

Otoczenie regionalne (mezootoczenie) – obejmuje czynniki oddziałujące na przedsiębiorstwo w układzie regionalnym z uwzględnieniem specyfiki poszczególnych regionów. W skład otoczenia regionalnego wchodzi: jednostki administracji publicznej, instytucje finansujące, instytucje naukowo-edukacyjne oraz instytucje infrastruktury usługowej wspomagające rozwój przedsiębiorczości i prowadzenie działalności gospodarczej [Bednarczyk 1996; Wach 2008; Gancarczyk 2010]. W literaturze przedmiotu można znaleźć wiele klasyfikacji uwarunkowań regionalnych (por. tab.1).

Tabela 1. Uwarunkowania mezoekonomiczne (regionalne) rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw – wybrane koncepcje

Autorzy	Uwarunkowania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw	Kierunek wpływu
1	2	3
Kamińska 2011, Strużycki 2004, 2011, Wach 2008	Uwarunkowania regionalne i lokalne, np. stosowane przez gminy instrumenty wspierania przedsiębiorczości w postaci ulg podatkowych, dbałość o rozwój infrastruktury, wspieranie działalności szkoleniowej, współfinansowanie ośrodków wspierania przedsiębiorczości, współfinansowanie funduszy pożyczkowych i poręczeniowych, współpraca z organizacjami przedsiębiorców oraz promocji walorów inwestycyjnych gminy.	Pozytywny/ negatywny
Porter 2002	Uwarunkowania regionalne wpływające na rozwój przedsiębiorstw, w tym sektora MSP, podzielone zostały na cztery grupy: uwarunkowania zasobowe, uwarunkowania popytowe, branże pokrewne i wspierające oraz związane z działalnością firmy.	Pozytywny/ negatywny

Tabela 1, cd.

1	2	3
Markusen 2000, Jewtuchowicz 2006	Uwarunkowania wpływające na rozwój to tzw. czynniki specyficzne: współpraca przedsiębiorstw z terytorium i miejscem lokalizacji – specjalizacja regionalna.	Pozytywny
Smallbone, Welter 2001, Jewtuchowicz, Nowakowska, Przygodzki 2006	Czynnikiem wpływającym na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw są działania administracji publicznej w zakresie stwarzania klimatu przyciągającego inwestorów zagranicznych.	Pozytywny
Bednarczyk 1996	Podmiotowe ujęcie mezootoczenia obejmuje: jednostki terenowe administracji publicznej oraz podmioty infrastruktury usługowej dla prowadzenia działalności gospodarczej	Pozytywny/ negatywny
Wach 2008	Przedmiotowe ujęcie mezootoczenia obejmuje: instytucje finansujące, instytucje samorządowe, instytucje naukowo-edukacyjne, szczególne grupy wpływów, podmioty w obrębie sektora, instytucje działające na rzecz rozwoju przedsiębiorczości itp.	
Stawasz, Sikora-Fernandez 2011, Gancarczyk 2010, Kuciński 2010, Kogut-Jaworska, Filipiak, Ruszała 2009, Makięła 2008	Czynnikiem wpływającym na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw są działania jednostek samorządu terytorialnego, takie jak: aktywizacja społeczności lokalnej poprzez stworzenie przyjaznego klimatu dla rozwoju inicjatyw przedsiębiorczych, tworzenie nowych miejsc pracy, przyciąganie nowych inwestorów, umacnianie lokalnej gospodarki poprzez tworzenie sieci powiązań, podnoszenie poziomu zaawansowania infrastrukturalnego obszaru.	Pozytywny/ negatywny
Markowski 1999	Czynnikiem wpływającym na rozwój może stać się „lokalna polityka ekonomiczna” określana jako działania podejmowane przez władze samorządowe na rzecz stymulowania lokalnej działalności gospodarczej i tworzenia nowych miejsc pracy. Lokalna polityka ekonomiczna to proces tworzenia instytucji, rozwijanie alternatywnych gałęzi przemysłu, wpływanie na przedsiębiorców w zakresie wytwarzania lepszych produktów, pomoc w rozpoznawaniu nowych rynków, transfer wiedzy, wspomaganie nowych firm i przedsiębiorstw itd. Efektem tych działań może być powstawanie różnorodnych dziedzin działalności małych i średnich firm.	Pozytywny/ negatywny

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [Kamińska 2011; Strużycki (red.) 2004 i 2011; Makięła 2008; Stawasz, Sikora-Fernandez 2011; Gancarczyk 2010; Markowski 1999; Porter 2002; Smallbone, Welter 2001; Przygodzki 2007; Kuciński (red.) 2010; Filipiak, Ruszała 2009].

3. Regionalne uwarunkowania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w obszarach rozwiniętych i zmarginalizowanych – analiza porównawcza

Zaprezentowane w tej części opracowania badania własne¹ zostały przeprowadzone w latach 2011-2012 na próbie małych i średnich przedsiębiorstw powstałych przed 31 grudnia 2007 roku, z sektora prywatnego, zlokalizowanych w obszarach rozwiniętych i zmarginalizowanych².

Operat losowania stanowił krajowy rejestr urzędowy podmiotów gospodarki narodowej REGON, prowadzony przez Główny Urząd Statystyczny. Jako jednostkę losowania (i jednostkę statystyczną w badaniu) przyjęto tzw. jednostkę prawną (odpowiadającą w przybliżeniu przedsiębiorstwu, wraz ze wszystkimi oddziałami). Wylosowano próbę liczącą po 3000 jednostek z obszarów rozwiniętych i zmarginalizowanych. Zastosowano losowanie warstwowe, według wielkości przedsiębiorstwa mierzonej liczbą zatrudnionych (wyodrębniono 3 grupy: mikroprzedsiębiorstwa o liczbie pracujących 0-9; małe przedsiębiorstwa o liczbie pracujących 10-49; średnie przedsiębiorstwa o liczbie pracujących 50-249) oraz adresu siedziby przedsiębiorstwa.

Badania zostały zrealizowane za pomocą kwestionariusza ankiety, wysłanego pocztą tradycyjną i elektroniczną, oraz wywiadu bezpośredniego. Liczebność próby zrealizowanej, kompletnie wypełnionych ankiet, wynosiła 590, tzn. w obszarach rozwiniętych 319 i obszarach zmarginalizowanych 271 ankiet.

W badanej grupie przedsiębiorstw dominowały mikrofirmy z udziałem 55,8%, małe firmy stanowiły 26,8%, zaś 17,4% to firmy średnie. Na terenach zmarginalizowanych udział mikroprzedsiębiorstw był znacznie większy 62% niż w przypadku przedsiębiorstw zlokalizowanych na terenach rozwiniętych 50,5% (por. tab. 2).

Tabela 2. Struktura badanych przedsiębiorstw według liczby zatrudnionych (w %)

Przedsiębiorstwo	Obszar	
	rozwinięty	zmarginalizowany
Mikro	50,5%	62,0%
Małe	29,8%	23,2%
Średnie	19,7%	14,8%

Źródło: opracowanie własne.

¹ Badania zostały zrealizowane w ramach habilitacyjnego projektu badawczego pt. *Determinanty rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw funkcjonujących w regionach zmarginalizowanych. Strategie rozwoju i polityka wsparcia*, projekt no. N N115 297738, umowa numer 2977/B/H03/2010/38, finansowanego z Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wzwyższego.

² Do wyodrębnienia obszarów rozwiniętych (87 powiatów) i zmarginalizowanych (101 powiatów) zastosowano metodę taksonomiczną Z. Helwiga (szerzej na temat metody oraz przyjętych zmian w [Lisowska 2013, s. 32-38]).

Większość badanych przedsiębiorstw zajmowała się działalnością usługową i handlową (ok. 70%), a niecałe (30%) produkcyjną. Widoczne jest zróżnicowanie głównego rodzaju działalności w obszarach rozwiniętych, gdzie największą rolę odgrywała działalność produkcyjna (37,9%) i usługowa (32,9%), przedsiębiorstwa w obszarach zmarginalizowanych miały największy udział w działalności usługowej (44,3%) i handlowej (37,6%).

Przedsiębiorstwa operowały głównie na rynkach³: regionalnym (52,4% wskazań), lokalnym (52% wskazań) i krajowym (44,6% wskazań), tylko co 10 firma rozszerzyła swoją działalność na rynek międzynarodowy (13,2% wskazań).

Jednym z obszarów badawczych była analiza wpływu elementów otoczenia regionalnego (mezootoczenia) na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw w obszarach rozwiniętych i zmarginalizowanych. W tej części badania postawiono hipotezę badawczą: oddziaływanie uwarunkowań rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw pochodzących z mezootoczenia jest zróżnicowane w zależności od lokalizacji firmy w obszarach rozwiniętych i zmarginalizowanych. Korzystając z listy zaproponowanych czynników, respondenci oceniali stopień, w jakim dany czynnik wywiera pozytywny (stymulator) lub negatywny (bariera) wpływ na rozwój ich przedsiębiorstwa. Oceny dokonano w skali trzystopniowej, przy czym: 1 – negatywny wpływ, 2 – brak wpływu, 3 – pozytywny wpływ.

Analiza uwarunkowań mezoekonomicznych pozwoliła ujawnić stymulatory i bariery rozwoju badanych małych i średnich przedsiębiorstw pochodzące z otoczenia regionalnego. Większość badanych czynników w ocenie respondentów miała charakter barier, do których zaliczono: dostęp do kapitału i wsparcia finansowego, stan infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej, politykę władz samorządowych – tworzenie klimatu dla rozwoju przedsiębiorstw oraz jakość i dostępność usług oferowanych przez instytucje otoczenia biznesu. Taki rozkład wypowiedzi wskazuje na konieczność ukierunkowania polityki wsparcia małych i średnich przedsiębiorstw na poprawę finansowania tego sektora, ponieważ rozwój MSP, jak wskazują liczne badania, jest uzależniony od możliwości pozyskania i korzystania z zewnętrznych źródeł finansowania, a także sprawności i skuteczności funkcjonowania szeroko rozumianego otoczenia biznesu. Natomiast do stymulatorów rozwoju MSP respondenci zaliczyli: inwestycje w regionie i dostęp do pomocy publicznej, współpracę przedsiębiorstw w regionie oraz transfer wiedzy i technologii w regionie. W opinii badanych przedsiębiorców zasoby naturalne regionu oraz jego położenie geograficzne nie miały znaczącego wpływu na rozwój badanych małych i średnich firm.

W kolejnym etapie dokonano analizy uwarunkowań pochodzących z otoczenia regionalnego w obszarach rozwiniętych i zmarginalizowanych, która pozwoliła na wskazanie zróżnicowania większości badanych zmiennych. Potwierdził to również test U Manna-Whitneya z prawdopodobieństwem testowym ($p < 0,05$).

³ Badane przedsiębiorstwo mogło wskazać wszystkie obszary swojego działania, czyli dowolną liczbę wariantów.

W obszarach rozwiniętych jako bariery rozwoju przedsiębiorstwa respondenci najczęściej wskazywali (por. tab. 3): dostęp do kapitału i wsparcia finansowego (63,3% wskazań), politykę władz samorządowych – tworzenie klimatu dla rozwoju przedsiębiorstw (47,8% wskazań), jakość kapitału ludzkiego (44,5% wskazań) oraz jakość i dostępność usług oferowanych przez instytucje otoczenia biznesu (42% wskazań). Natomiast jako stymulatory rozwoju badanych przedsiębiorstw wskazywano: inwestycje w regionie (55,8% wskazań), dostęp do pomocy publicznej (47,6% wskazań), transfer wiedzy i technologii w regionie (47,3% wskazań) oraz rozwój społeczno-gospodarczy regionu (44,2% wskazań). Brak znaczenia dla rozwoju badanych podmiotów w opinii respondentów miały następujące czynniki: zasoby naturalne regionu (51,7% wskazań), położenie geograficzne (49,5% wskazań) oraz walory kulturowe i przyrodnicze (43,9% wskazań).

Tabela 3. Mezoekonomiczne uwarunkowania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw zlokalizowanych w obszarach rozwiniętych

Uwarunkowania regionalne	Pozytywny wpływ	Brak wpływu	Negatywny wpływ
Położenie geograficzne regionu	22,3%	49,5%	28,2%
Rozwój społeczno-gospodarczy regionu	44,2%	29,2%	26,6%
Inwestycje w regionie	55,8%	25,1%	19,1%
Zasoby naturalne regionu	32,6%	51,7%	15,7%
Walory kulturowe i przyrodnicze regionu	31,7%	43,9%	24,5%
Transfer wiedzy i technologii w regionie	47,3%	27,6%	25,1%
Dostęp do kapitału i wsparcia finansowego	9,4%	27,3%	63,3%
Dostęp do pomocy publicznej (np. środków unijnych)	47,6%	27,9%	24,5%
Jakość kapitału ludzkiego	27,9%	27,6%	44,5%
Stan infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej	24,5%	34,2%	41,4%
Polityka władz samorządowych – tworzenie klimatu dla rozwoju przedsiębiorstw	23,6%	28,6%	47,8%
Poziom życia lokalnej społeczności	45,1%	35,7%	19,1%
Współpraca przedsiębiorstw w regionie	41,4%	33,5%	25,1%
Jakość i dostępność usług oferowanych przez instytucje otoczenia biznesu	27,9%	30,1%	42,0%

Źródło: opracowanie własne.

Natomiast w przypadku obszarów zmarginalizowanych respondenci wskazywali jako bariery rozwoju przedsiębiorstwa (por. tab. 4): stan infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej (55,7% wskazań), poziom życia lokalnej społeczności (54,2% wskazań), rozwój społeczno-gospodarczy regionu (48,7% wskazań), dostęp do kapitału i wsparcia finansowego (45,8% wskazań) oraz położenie geograficzne regionu (43,2% wskazań). Jako czynniki rozwoju przedsiębiorstwa respondenci wymieniali: walory kulturowe i przyrodnicze regionu (46,9% wskazań), zasoby naturalne regionu (43,9% wskazań), dostęp do pomocy publicznej (41,7% wskazań) oraz

współpracę przedsiębiorstw w regionie (40,2%). Brak wpływu na prowadzoną firmę miały takie uwarunkowania, jak transfer wiedzy i technologii w regionie (41,3% wskazań) oraz jakość kapitału ludzkiego (39,1% wskazań).

Tabela 4. Mezoekonomiczne uwarunkowania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw zlokalizowanych w obszarach zmarginalizowanych

Uwarunkowania regionalne	Pozytywny wpływ	Brak wpływu	Negatywny wpływ
Położenie geograficzne regionu	25,8%	31,0%	43,2%
Rozwój społeczno-gospodarczy regionu	26,2%	25,1%	48,7%
Inwestycje w regionie	32,1%	26,9%	41,0%
Zasoby naturalne regionu	43,9%	37,6%	18,5%
Walory kulturowe i przyrodnicze regionu	46,9%	25,8%	27,3%
Transfer wiedzy i technologii w regionie	31,7%	41,3%	26,9%
Dostęp do kapitału i wsparcia finansowego	22,9%	31,4%	45,8%
Dostęp do pomocy publicznej (np. środków unijnych)	41,7%	31,7%	26,6%
Jakość kapitału ludzkiego	33,9%	39,1%	26,9%
Stan infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej	21,4%	22,9%	55,7%
Polityka władz samorządowych – tworzenie klimatu dla rozwoju przedsiębiorstw	25,8%	32,8%	41,3%
Poziom życia lokalnej społeczności	25,1%	20,7%	54,2%
Współpraca przedsiębiorstw w regionie	40,2%	32,1%	27,7%
Jakość i dostępność usług oferowanych przez instytucje otoczenia biznesu	27,7%	32,1%	40,2%

Źródło: opracowanie własne.

Takie zróżnicowanie rozkładu wypowiedzi sugeruje, że rozwój małych i średnich przedsiębiorstw mogą ograniczać i stymulować zupełnie inne czynniki – w zależności od poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego regionu, w którym dany podmiot jest zlokalizowany. W przypadku obszarów rozwiniętych bariery i czynniki rozwoju są zgodne z dotychczasowymi wynikami badań opisanymi w literaturze przedmiotu [Wach 2008; Strużycki (red.) 2011; Kamińska 2011] (tzn. w obszarze stymulatorów: inwestycje w regionie, transfer wiedzy w regionie, a w obszarze barier: brak dostępu do kapitału i wsparcia finansowego, niewystarczające wsparcie ze strony władz samorządowych, niska jakość kapitału ludzkiego), natomiast w obszarach zmarginalizowanych wynikają ze specyficznych cech tych obszarów, takich jak [Lisowska 2013, s. 31-32]:

- słaby potencjał gospodarczy (głównie obszary rolnicze, niska koncentracja podmiotów gospodarczych, niskie nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach, słabo rozwinięty sektor usług),
- niski potencjał demograficzny (niekorzystna struktura wiekowa – starzejące się społeczeństwo, ubytek liczby ludności – ujemny przyrost naturalny, ujemne saldo migracji);

- niska dostępność komunikacyjna (słabo rozwinięta infrastruktura drogowa, niski wskaźnik gęstości sieci wodociągowej i kanalizacyjnej),
- niska jakość kapitału intelektualnego i społecznego (niskie kwalifikacje siły roboczej, niska efektywność kształcenia),
- słaby dostęp do usług publicznych (niewystarczający dostęp do służby zdrowia, niska liczba lekarzy i przychodni, niewystarczająca infrastruktura oświatowa, np. niska liczba bibliotek, placówek oświatowych),
- niekorzystna sytuacja na rynku pracy (wysoka stopa bezrobocia, niskie kwalifikacje siły roboczej),
- problemy społeczne (wysokie natężenie ubóstwa materialnego, wysokie natężenie zjawisk patologicznych, np. alkoholizm, przemoc w rodzinie).

4. Zakończenie

Przeprowadzona analiza regionalnych uwarunkowań rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw wskazuje na istotny ich wpływ na rozwój tego sektora. Przedstawione grupy czynników bowiem oddziałują na siebie w zależności od ich charakteru i siły mogą stać się stymulatorami lub barierami rozwoju.

Wpływ uwarunkowań rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw związanych z mezootocznem jest zróżnicowany ze względu na lokalizację firmy – obszar rozwinięty i obszar zmarginalizowany, co pozwala pozytywnie zweryfikować hipotezę badawczą: oddziaływanie uwarunkowań rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw pochodzących z mezootoczenia jest zróżnicowane w zależności od lokalizacji firmy w obszarach rozwiniętych lub zmarginalizowanych.

Literatura

- Bednarczyk M., 1996, *Otoczenie i przedsiębiorczość w zarządzaniu strategicznym organizacją gospodarczą*, Zeszyty Naukowe AE w Krakowie, Kraków.
- Filipiak B., Ruszała J., 2009, *Instytucje otoczenia biznesu. Rozwój, wsparcie i instrumenty*, Difin, Warszawa.
- Gancarczyk M., 2010, *Wsparcie publiczne dla MSP. Podstawy teoretyczne a praktyka gospodarcza*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa.
- Kamińska A., 2011, *Regionalne determinanty rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw*, Difin, Warszawa.
- Kuciński K. (red.), 2010, *Przedsiębiorczość a rozwój regionalny w Polsce*, Difin, Warszawa.
- Lisowska R., 2013, *Zarządzanie rozwojem małych i średnich przedsiębiorstw w obszarach zmarginalizowanych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Makiela Z., 2008 *Przedsiębiorczość regionalna*, Difin, Warszawa.
- Markowski T., 1999, *Zarządzanie rozwojem miast*, PWN, Warszawa.
- Porter M.E., 2002, *Harvard University Monitor Group, Research Triangle. Clusters of innovation initiative*. Council on Competitiveness, Washington.

- Przygodzki Z., 2007, *Konkurencyjność regionów*, [w:] J. Chądzyński i in. (red.). *Region i jego rozwój w warunkach globalizacji*, CeDeWu, Warszawa, s. 69-80.
- Smallbone D., Welter F., 2001, *The Role of Government in SME Development in Transition Economies*, *International Small Business Journal* No.19, s. 63-77.
- Stawasz D., Sikora-Fernandez D., 2011, *Polityka miejska a rozwój sektora MŚP*, [w:] *Zarządzanie rozwojem małych i średnich przedsiębiorstw*, S. Lachiewicz, M. Matejun (red.), Oficyna a Wolters Kluwer Business, Warszawa, s. 145-146.
- Strużycki M. (red.), 2004, *Małe i średnie przedsiębiorstwa w gospodarce regionu*, SGH, Warszawa.
- Strużycki M. (red.), 2011, *Przedsiębiorstwo. Region. Rozwój*, Difin, Warszawa.
- Wach K., 2008, *Regionalne otoczenie małych i średnich przedsiębiorstw*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków.

IMPACT OF THE REGIONAL ENVIRONMENT ON THE DEVELOPMENT OF SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES IN DEVELOPED AND MARGINALISED AREAS

Summary: Small and medium enterprises are regarded as an important actor in the regional development. SMEs operating in the given region, on the one hand, contribute to shaping the market equilibrium, increasing competitiveness, decreasing the unemployment rate, promoting entrepreneurial attitudes and diffusion of innovations, etc. On the other hand, however, SMEs are affected by numerous regional factors which may both stimulate and limit the development of these enterprises. The paper aims at analysing and assessing the impact of the regional environment on the development of small and medium-sized enterprises (SMEs) located in developed and marginalised areas. The research was conducted in the years of 2011-2012 and comprised small and medium enterprises located in developed and marginalised areas in Poland. The questionnaire was sent by mail and e-mail accompanied by the request to return the completed form in the same way. However, due to the low return of the dispatched questionnaires, the study was supplemented by the direct interview. 590 correctly completed questionnaires were returned – 319 in the case of developed areas and 271 in the case of marginalised areas. The conducted analysis of regional determinants of the development of small and medium enterprises indicates a significant impact of these determinants on the development of the SME sector. The presented groups of factors interact with each other and depending on their character and strength, they may become development stimulators or obstacles. The development of small and medium-sized enterprises may be limited or stimulated by entirely different factors, depending on the level of socioeconomic development of the area in which this particular entity is located.

Keywords: SME, regional environment, developed areas, marginalised areas, development of the SME.